

Leder

Medforfatterskap i vitenskapelige publikasjoner – regelverk og praksis

På hjemmesiden til De nasjonale forskningsetiske komiteene fastslår Nylenna (2014) at forfatterskap er et av de mest omdiskuterte og kontroversielle emner i medisinsk forskningsetikk. Det er ulike årsaker til at forfatterskap og ikke minst medforfatterskap har utviklet seg til et potensielt problemområde. Innenfor medisinsk og helsefaglig forskning har dette høy aktualitet fordi det ofte står store forskningsgrupper bak publikasjonene.

Det er velkjent at vitenskapelige publikasjoner gir karrieremessige meritter og økonomisk gevinst til institusjonene hvor forfatterne har sitt daglige virke. I en tid hvor budsjettene til universiteter og høyskoler er avhengig av at det produseres publikasjonspress, merker mange ansatte et økt press til å bidra til vitenskapelige publikasjoner.

De siste årene har man sett en økning av antologier i medisinske og helsefaglige doktorgrader. Ved flere helsefaglige masterutdanninger erstattes den tradisjonelle masteroppgaven med en vitenskapelig artikkel og en sammenfatning. Det er positivt at studentene som passerer ulike nivå i forskerutdanningen dyktiggjøres i vitenskapelig skriving, men medaljen kan også ha en bakside. I monografier og i tradisjonelle masteroppgaver er det bare studenten som er oppgitt som forfatter. Man har ansett produktet som studentens åndsverk, selv om det ikke er uvanlig at veilederen gjør en betydelig innsats med tanke på deltakelse og supervisjon gjennom hele forløpet. I dag er det aksept for at veileder og biveileder/e blir medforfattere på artikler som inngår i master- og doktorgradsløp. Man kan spørre seg om denne praksisen bidrar til at studentenes arbeid med artikkelskriving blir mindre selvstendig enn i monografier og tradisjonelle masteroppgaver, eller om den gjenspeiler et økende publikasjonspress. Såfremt det sistnevnte er tilfelle, er forfatterskapskriteriene til ICMJE (The International Committee of Medical Journal Editors = Vancouver gruppen) av 1985 med revisjoner av 2013 i fare for å bli utvannet.

Ifølge den norske oversettelse av kriteriene (Nylenna, 2014) skal enhver forfatter ha deltatt i arbeidet i en slik utstrekning at han/hun kan ta et offentlig ansvar for angjeldende deler av innholdet. En eller flere forfattere må ta ansvar for integriteten i helheten av arbeidet, fra planleggingen til publisering. Samtlige av følgende kriterier skal være oppfylt for å kunne påberope seg et medforfatterskap:

- a) Vesentlige bidrag til idé og utforming, eller datasamling, eller analyse og tolkning av data
- b) Utarbeidelse av manuskriptet eller kritisk revisjon av artikkelens intellektuelle innhold
- c) Godkjenning av artikkelversjonen som skal publiseres

Ifølge Nylenna (1) hadde artikler registrert i Medline i 1985 gjennomsnittlig 3 forfattere og dette antallet var økt til 5 forfattere i 2011. Praksis med et stort antall personer på forfatterlisten er ikke problemfritt. Det finnes ingen internasjonale retningslinjer med tanke på forfatterlistens rekkefølge selv om det i studentarbeid er vanlig at studenten er førsteforfatter og den som har bidradd mest med veiledning står sist. Det kan være mange forfattere som er oppført mellom første og siste forfatter i rekken. Såfremt det aktuelle tidsskrift ikke har

retningslinjer på at alle forfattere må redegjøre for sitt bidrag, er det vanskelig både for den alminnelige leser og gransker i en eventuell bedømmelseskomité å vurdere innsatsen til forfatterne som står i en ”mellomposisjon”.

Brand (2012) og Nylenna (2014) tar opp etiske betenkeligheter med æresforfatterskap (honorary authorship) og ”gaveforfatterskap” (gift authorship), som undergraver den aktuelle publikasjonens integritet. Når slike ”medforfattere” ikke har bidratt slik ICMJE kriteriene tilsier, er de ikke i stand til å ta ansvar for kvaliteten av det publiserte materialet, og de løper en risiko for å bli utsatt for sanksjoner dersom det publiseres uredelig forskning. Det problematiske og uetiske i slike tilfeller ble svært tydelig i forbindelse med Sudbø- saken hvor medforfatterne tok lite ansvar for innholdet i artiklene som ble tilbakekalt grunnet forskningsjuks. En annen type uredelig virksomhet er spøkelses- eller skyggeforfatterskap hvor personer som har gitt vesentlige bidrag til publikasjonen ikke nevnes i forfatterlisten. Ifølge Wislar et al. (2011) som undersøkte seks velrenommerte medisinske tidsskrifter, manglet det en medforfatter i 49 av 630 artikler og 96 av 545 artikler benyttet seg av æresforfatterskap.

Både nasjonalt og internasjonalt er det rapportert om tilfeller hvor det oppstår stridigheter med tanke på hvem som har rett til å stå på forfatterlisten, og hvem som har rett til å stå som ”eier” av datamaterialet (Dinc 2014; Staff & Thorseth 2007). I første instans er det de forskningsetiske komiteer som konsulteres i slike saker, mens andre havner i domstolene.

Følger man retningslinjene til ICMJE kommer man et godt stykke på vei med å forebygge eventuell uenighet vedrørende forfatterskap. Bidragsyttere som ikke fyller ICMJE kriteriene men har gitt mindre essensielle bidrag skal ikke stå på forfatterlisten, men bør takkes. En annen god regel er at man avklarer forfatterskap og rekkefølgen forfatterne skal siteres i, allerede når et forskningsprosjekt er i støypeskeien. Dette kan også bidra til å klargjøre og forplikte forfatterne i forhold til krav om fremtidig innsats gjennom hele prosjektperioden. Flere og flere tidsskrift innfører nå krav om å oppgi forfatternes bidrag. Dette er en god praksis som synliggjør både arbeidsinnsats og ansvar. Nordisk Tidsskrift for Helseforskning oppfordrer til at bidragsyttere av vitenskapelige publikasjoner vurderer en slik fremgangsmåte.

Gabriele Kitzmüller

Fagredaktør

Referanser:

Brand, R.A. Editorial Further Thoughts on Authorship: Gift Authorship. *Clinical Orthopedics and Related Research* 2012, 470:2926-2929.

Dinc, L. Authorship dispute of a doctoral thesis publication. *Nursing Ethics*. 2014, 21 (3):265-266.

Nylenna, M. Medforfatterskap i medisin og helsefag (Sist oppdatert: 8.september 2014). De nasjonale forskningsetiske komiteene. [Online]. Tilgjengelig på <http://www.etikom.no/FBIB/Temaer/Medforfatterskap/Medforfatterskap-i-medisin-og-helsefag/>. [Lastet 17.oktober 2014].

Staff, A. & Thorseth, M. Hva er en medforfatter? *Tidsskrift for Den norske legeforening*. 2007, 127: 1959.

Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication. 2008. International Committee of Medical Journal Editors. Tilgjengelig på <http://www.icmje.org/>. [Lastet 25.september 2014].

Wislar, JS, Flanagan, A. & Fontanarosa PB & Deangelis CD. Honorary and ghost authorship in high impact biomedical journal: a cross sectional survey. *BMJ* 2011, 343: d6128.